Позаду — на горі бовваніють дніпропетровські будинки, маячать високі димарі Нижньодніпровського, а попереду розбігся на просторі Дніпро і несе за хмільною ранковою водою великого човна. Він радий, що вирвався з бетонних лещат залізничних мостів, на його хребті вже не пливуть тут пароплави, і його путь не побачить тепер тисячоокий велетень — фабрика.

Та фабрика розіслала вже по степу своїх вартових — димарів, і вони стали на чатах нового віку. Сам степ давно вже скорився під залізну руку. Поораний, помежований він ніколи вже не шелесне тирсою і тирса не прокаже подорожньому нічого. Тільки Дніпро ще борюкається. Він по-молодецькому підлетів до Кодака і став на герць із скелями. Скелі повипинали з води сиві голови, побрались у вирі кам'яними руками і силкуються заступити йому путь. Дарма! Дніпро рвонув раз,— метнувся човен убік, затанцювали навколо хвилі, він сіпонув ще раз, удруге, втретє— і, регочучи, поніс човна козацьким ходом. Козацький хід!.. Ще ось допіру клекотіло довкола, немов у казані, і стрімголов летіли назад береги, ще тільки-но хлюпнула з розгону в човен стрічна хвиля, і вже знову тихо. Дніпро розметав загати, розвіяв сиві пасма біля підводних скель і вже спокійний заломив на бакир смушкову шапку й подався собі далі до нових перемог.

На човні легше зітхають екскурсанти-роботівці і якийсь тоненький дівочий голос уже затягає:

Реве та стогне Дніпр широкий... Пісню підхоплюють інші, й дивно — ця пісня, без якої не обійдеться на Україні жодне п'яне товариство, тут знову набирає давно загубленого свого змісту і навіть, здається,— імпонує Дніпрові. Човен прибивається до берега, й екскурсанти деруться вгору оглянути Кодацькі руїни.

Круча, вали, рівчак, і ось невеликий кам'яний обеліск.

На этом м'вст'В гетманъ Богданъ Хмельницкій съ войскомъ запорожскимъ взяли приступомъ польскуюкрЪпостьКодакъ. 24апръля 1 6 4 8 года.

Пролетіла через століття кіньми вороними наша історія і заросла на могилах полином... Тепер і не помітиш, де кінчалась фортеця... За обеліском одразу починаються городи, хати, точиться на подвір'ях земне життя натруджене, і тільки Дніпро майнув собі далі до далекого лиману, до Чорного моря, у безвість...

Він легко перестрибнув із нашим човном через Сур-ський та Лоханський пороги, завовтузився й сердито захлюпав хвилями на Дзвонецькому і урочисто, передчуваючи неабияку боротьбу, підійшов до Ненаситця.

Я пересідаю з трьома екскурсантами на меншого човна, де новий наш стерник, худорлявий дядько побожно хреститься, його шістнадцятилітній син змахнув веслами, і ми наближаємось до страшенного гуркоту.

— Ви, може, й не вірите, ну а я вже так, як із діда-пра-діда...— Стерник підморгує нам, ще раз хреститься, і гукає до сина:— Візьми, синок! Ану, сильніше.

Він жваво завертає стерном, і човен прямує до "канави".

— Козацьким ходом Ненаситець не пустить зараз, води мало...

Обшита сірим, міцним камінням "канава" вбирає течію й човна, і ось знову клекотять хвильки, верне з чорного дна зеленувату піну, і стерник крутить щосили веслом.

— Не бійсь, синок! Візьми! Разом!

Хлопець гребонув веслами, але "назустріч — холодно й погрозливо летить водяний горб.

— Ще раз!

Горб ближче й ближче. Ось перехилився до нас його білий чуб, човна мотнуло — хлясь! Обдало бризками і заюшилось на облавку. Стерник сплюнув у воду:

— "Москаля" проминули. Держись, синок, зараз — "Цикуха"!

Це два уступи в "канаві". Одна хвилина і — знову летять назустріч два горби.

Ці — більші. Вони ревуть і просто мчать на нас. Хлопець із страхом оглядається.

— Візьми, синок! Не бійсь. Рэзом! Щосили! Ну!!..

Р-р-р-аз! Хлюпнуло за облавок— і в човні мокро. Човен підстрибнув, і бокова хвиля обдає мою руку. Човен шугнув навпростець і розрізав надвоє останнього великого горба.

Стерник уже кладе весло й знімає мокру сорочку:

— Цикуха проклята! Повсіда замочить тебе...

І знову спокійний лине Дніпро, і дивуєшся з його раптового гніву й тихої лагідності.

Ліворуч згрудилось, як табунець маленьких слонів, синювате каміння на "заборі", коло берега куняє сумний очерет, а в степу маячать руїни панських економій, бовваніють села, густішає присмерк...

Ідуть у безконечне віки за віками, покоління зміняє покоління, а Дніпро мчить безнастанно назустріч їм, та все до півдня далекого, до літа безкрайого.

Змінились давно вже його береги, людські оселі обложили його таборами з усіх кінців, розкраяли каналами його душу надвоє, несита людська рука вириває з його грудей одвічне каміння розбивати на груз, давно вже пішли у незнані могили його поплічники, бойові товаришісічовики, а він, старий, підтоптаний, через негоди й бурі, через весни й осені все тягне Україну до далеких морів.

І йому дарма, що невдовзі вже бетонні мури візьмуть його старечі груди у шори і крицеві турбіни заграють на його бандурі іншої пісні. Він пережив Потьомкіна, Катерину, він голубив змучене тіло кріпака і поховав на чорному дні останнього пана. Старий, кремезний — він пережив тут Польщу й Росію, але не пережив України.

Дніпро й Україна! Вони невідлучні, вони одне ціле, бо—.

Нема на світі України,

Немає другого Дніпра.

Прийде час, і могутні шлюзи затоплять пороги, і помолоділий Дніпро двигне машинами й засвітить тисячі лампочок по селянських хатах. Розсипляться ще більше по степу чорними загонами нової України фабрики, залізні змії залізниць помережать уздовж і впоперек степ, і дніпрові береги вкриються новими просторими, не панськими вілами, а національними парками-заповідниками. А тим часом на межі двох епох тече по-стародавньому Дніпро, пролетіли кудись над головою ч-ирята, і наш стерник п'яненьким уже після зеленуватої пляшки самогону голосом заводить:

Катерино, вража мати,

Що ж ти наробила!

Степ широкий, край веселий

Та й занапастила...

Десь попереду тихо гуде Будилівський поріг.

1927